

ΘΥΜΑΤΑ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ, ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ
ΓΙΑ ΤΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ
ΘΥΜΑΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2021

Η παρούσα Έκθεση Συνηγορίας αποτελεί προϊόν έρευνας και επεξεργασίας υλικού, όπως αυτό προέκυψε από την εργασία – διερεύνηση περιστατικών, πρακτικών, ελέγχου διαδικασιών και νομοθετικών πλαισίων – της Ομάδας Εμπειρογνομώνων της ΜΕΤΑδρασης.

Συγγραφή: Ιωάννα Μπαμπασίκα, Φωτεινή Ζάχου

Επιμέλεια: Κατερίνα Downward, Μάρα Παγώνα

Εικαστική επιμέλεια και έκδοση: ΜΕΤΑδραση

Ημερομηνία έκδοσης: Δεκέμβριος 2021

ISBN: 978-960-9771-04-7

Δημοσιεύθηκε στην Αθήνα τον Δεκέμβριο 2021 στο πλαίσιο του προγράμματος «Ελπίδα και Μνήμη: Ταυτοποίηση και Πιστοποίηση Θυμάτων Βασανιστηρίων», που υποστηρίζεται από το πρόγραμμα Active citizens fund, με φορέα υλοποίησης τη ΜΕΤΑδραση – Δράση για την Μετανάστευση και την Ανάπτυξη.

Επιτρέπεται η δωρεάν αναπαραγωγή του κειμένου αυτής της έκδοσης σε οποιαδήποτε μορφή ή μέσο, υπό την προϋπόθεση ότι αναπαράγεται με τρόπο ακριβή και μη παραπλανητικό.

Είναι απαραίτητη η αναφορά στα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας της ΜΕΤΑδρασης και στον τίτλο της έκδοσης. Σε περίπτωση που περιλαμβάνεται υλικό τρίτων, πρέπει να ζητηθεί η άδεια από τον αντίστοιχο κάτοχο των πνευματικών δικαιωμάτων.

© ΜΕΤΑδραση

25ης Μαρτίου 7, 177 78 — Αθήνα

Τηλ.: (+30) 214 100 8700

www.metadrasi.org

Follow us

Πίνακας περιεχομένων

Εισαγωγή	1
Η πορεία προς τη διεθνή και ευρωπαϊκή νομοθετική κατοχύρωση και προστασία	2
Σημαντικά στατιστικά στοιχεία από την πορεία του προγράμματος Πιστοποίησης Θυμάτων Βασανιστηρίων	5
Ελλάδα: Θεσμοί και Πρακτικές	8
Ελληνική Δικτατορία 1967-1974	9
Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας: Ελλάδα	11
Βασικές διαπιστώσεις από την Επιτροπή Πρόληψης των Βασανιστηρίων και της Υποεπιτροπής του ΟΗΕ για την πρόληψη των βασανιστηρίων και την CPT.	14
Πρωτόκολλο της Κωνσταντινούπολης: νομικός χαρακτήρας και λόγος υιοθέτησης.....	15
Αρχές Πρωτοκόλλου	17
Γιατί τα θύματα σιωπούν	18
Η διαφορά πιστοποίησης - ταυτοποίησης	20
Σύντομη επισκόπηση της κατάστασης άλλων ευρωπαϊκών χωρών	22
Μεγάλη Βρετανία.....	23
Γαλλία	24
Ολλανδία	25
Καταληκτικές παρατηρήσεις και συστάσεις	27
Βιβλιογραφία	29

Εισαγωγή

Στις δυτικές κοινοβουλευτικές δημοκρατίες οι παραβιάσεις με τη μορφή των βασανιστηρίων ή της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης έχουν υποχωρήσει σημαντικά, όμως δεν έχουν εξαλειφθεί. Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται ένα κύμα ανθρώπων που έχουν εγκαταλείψει τη χώρα καταγωγής τους για λόγους σοβαρών παραβιάσεων ανθρωπίνων και πολιτικών δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων και των βασανιστηρίων. Η Ελλάδα, ως χώρα υποδοχής εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων, κλήθηκε την τελευταία δεκαετία και κυρίως από το 2015 και μετά, να ανταποκριθεί στην τεράστια ανθρωπιστική κρίση που βιώνει αυτή τη στιγμή ένα μεγάλο μέρος των αναπτυσσόμενων χωρών του πλανήτη.

Η ΜΕΤΑδραση, θέλοντας να συνεχίσει το έργο του Κέντρου Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων, το 2011 ξεκίνησε το πρόγραμμα Πιστοποίησης Θυμάτων Βασανιστηρίων και συνεχίζει μέχρι και σήμερα, προσπαθώντας να καλύψει μέρος του προσφυγικού πληθυσμού που έχει βασανιστεί, είτε στη χώρα καταγωγής του είτε κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του προς την Ελλάδα.

Ο σκοπός αυτής τη έκθεσης είναι να αναδείξει την προβληματική νομοθετική πρόβλεψη για την Πιστοποίηση των θυμάτων βασανιστηρίων μέσω δημόσιων και στρατιωτικών νοσοκομείων. Μια πρακτική που σε όσες χώρες μελετήθηκαν δεν εφαρμόζεται από το κράτος, αλλά από ανεξάρτητες εξειδικευμένες ομάδες οι οποίες έχοντας λάβει εκπαίδευση αναγνώρισης επακόλουθων βασανιστηρίων και ακολουθώντας πιστά το Πρωτόκολλο της Κωνσταντινούπολης, είναι σε θέση να διερευνήσουν σε χρονικά διαστήματα που απέχουν από τα γεγονότα, υποθέσεις ανθρώπων που ισχυρίζονται ότι βασανίστηκαν. Η έρευνα που διεξήχθη κατά τη διάρκεια ισχύος του επίμαχου νομοθετήματος καταδεικνύει ότι το κράτος εξακολουθεί να μη δύναται να εφαρμόσει τη διαδικασία που προβλέπεται νομοθετικά και παράλληλα αδυνατεί να εξασφαλίσει κατάλληλες συνθήκες υποδοχής στην ευάλωτη ομάδα των θυμάτων βασανιστηρίων. Αντιθέτως, τους αφήνει να διαβιούν σε συνθήκες απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης, γεγονός που σε συνδυασμό με την περιορισμένη πρόσβαση σε ιατρική και

ψυχολογική υποστήριξη, έχει αρνητικές επιπτώσεις και οδηγεί στη δευτερογενή θυματοποίησή τους.¹

Η πορεία προς τη διεθνή και ευρωπαϊκή νομοθετική κατοχύρωση και προστασία

Η πρακτική των βασανιστηρίων είναι πανάρχαια και απαντάται σε όλες τις φάσεις της ανθρώπινης ιστορίας. Ένα πολύ γνωστό παράδειγμα αντλείται από την ελληνική μυθολογία, όπου ο ίδιος ο Δίας βασάνισε τον Προμηθέα, κρατώντας τον αιχμάλωτο και βάζοντας έναν αετό να του τρώει το συκώτι κάθε μέρα, επειδή τόλμησε να βοηθήσει τους ανθρώπους. Πρακτικές βασανιστηρίων χρησιμοποιήθηκαν με κάθε πιθανή μορφή, είτε ως τιμωρία (ποινική αντιμετώπιση), είτε ως μέσο απόσπασης πληροφοριών (ανακριτική διαδικασία). Χρειάστηκε να φτάσουμε στην εποχή του Διαφωτισμού για να αναπτύξουν οι φιλόσοφοι νέες απόψεις για τον αποκλεισμό σωματικών μεθόδων, για οποιονδήποτε από τους παραπάνω αναφερόμενους σκοπούς.

Ο πατέρας του σύγχρονου ποινικού δικαίου Τσέζαρε Μπεκαρία στο περίφημο έργο του *“Περί εγκλημάτων και ποινών”* θεωρεί απάνθρωπη και εξοβελιστέα την πρακτική των βασανιστηρίων (σήμερα πλέον αναγνωρίζεται ότι είναι και αναποτελεσματική, καθώς ο βασανιζόμενος είναι έτοιμος να παραδεχτεί τα πάντα προκειμένου να σταματήσει το μαρτύριο). Χρειάστηκε όμως δυστυχώς να περάσουν δύο ακόμη αιώνες μέχρις ότου η γενικευμένη από νομικούς και φιλοσόφους καταδίκη των βασανιστηρίων να εκφραστεί με συγκεκριμένο, νομικά αξιοποιήσιμο τρόπο. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο η ανθρωπότητα, έχοντας βιώσει τη φρίκη που έζησαν εκατομμύρια άνθρωποι στη διάρκειά του, άρχισε να υιοθετεί και να θεσμοθετεί

¹ Η «Έκθεση Αναφοράς για το Προσφυγικό και το Μεταναστευτικό Ζήτημα» της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου υπερτονίζει τις ελλείψεις που αναφέρονται στη συνέχεια της παρούσας έκθεσης, βλ. σε Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Έκθεση Αναφοράς για το Προσφυγικό και το Μεταναστευτικό Ζήτημα, Β΄ Μέρος, Σεπτέμβριος 2020, (τελευταία πρόσβαση στις 3 Οκτωβρίου 2021).

δεσμευτικά νομικά κείμενα σε διεθνές επίπεδο, τα οποία προοδευτικά μεταφέρονταν στις εσωτερικές νομοθεσίες των περισσότερων κρατών. Αρχίζοντας από την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 1949, εν συνεχεία υπογράφεται το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα του 1966, ενώ το 1984 υπογράφεται και η Διεθνής Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και κάθε μορφής Απάνθρωπης ή Εξευτελιστικής Μεταχείρισης. Στο επίπεδο του Συμβουλίου της Ευρώπης, μετά την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων που υπογράφηκε το 1950 στη Ρώμη, ακολούθησε η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την πρόληψη Βασανιστηρίων, που τέθηκε σε ισχύ το 1989 και προβλέπει μέσω μιας ειδικής επιτροπής εμπειρογνομόνων, τον έλεγχο κάθε χώρου στέρησης ελευθερίας για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment - CPT).

Η CPT οικοδομεί πάνω στο Άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων που προβλέπει ότι «Κανείς δεν πρέπει να υφίσταται βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία». Δεν είναι δικαστικό όργανο, αποτελεί έναν μη-δικαιοδοτικό προληπτικό μηχανισμό που προστατεύει άτομα τα οποία στερούνται την ελευθερία τους από τα βασανιστήρια και άλλες μορφές κακής μεταχείρισης και συμπληρώνει τη δικαστική εργασία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Οργανώνει επισκέψεις σε χώρους κράτησης για να εκτιμήσει τη μεταχείριση των ατόμων που στερούνται την ελευθερία τους. Οι αντιπροσωπείες της έχουν απεριόριστη πρόσβαση στους χώρους κράτησης και το δικαίωμα να κινούνται μέσα σ' αυτούς τους χώρους χωρίς περιορισμό. Μετά από κάθε επίσκεψη, η CPT αποστέλλει στο ενδιαφερόμενο Κράτος λεπτομερή έκθεση. Μέχρι σήμερα έχουν δημοσιευτεί δεκαεπτά εκθέσεις της Επιτροπής Πρόληψης των Βασανιστηρίων, ενώ έχει πραγματοποιήσει δέκα ad hoc επισκέψεις, επτά περιοδικές επισκέψεις και δύο συναντήσεις υψηλού επιπέδου.²

² European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), Η CPT (CPT) εν συντομία, <https://www.coe.int/el/web/cpt/about-the-cpt> (τελευταία πρόσβαση στις 3 Οκτωβρίου 2021).

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου προβλέπει τη δυνατότητα διακρατικής προσφυγής και τη δυνατότητα αποβολής κράτους μέλους από το Συμβούλιο της Ευρώπης, σε περίπτωση μη συμμόρφωσης προς τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου από την Επιτροπή Υπουργών, όπως και έγινε στη γνωστή «ελληνική υπόθεση»: η αποχώρηση της Ελλάδας στη διάρκεια της δικτατορίας, το 1968, έγινε λόγω της παραβίασης μιας σειράς άρθρων της Σύμβασης, με προεξάρχον αυτό των βασανιστηρίων.

Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται στις Ευρωπαϊκές χώρες η λήψη σειράς μεταρρυθμιστικών μέτρων και η υιοθέτηση πρακτικών που απορρέουν από τις συστάσεις της CPT. Τέτοια μέτρα αφορούν όχι μόνο την ποινική νομοθεσία, τους σωφρονιστικούς κώδικες, το πειθαρχικό δίκαιο για το σχετικό κρατικό προσωπικό, τα συστήματα εκπαίδευσης αλλά και διοικητικές και οργανωτικές μεταρρυθμίσεις ώστε να ευνοείται κάθε μέτρο πρόληψης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν χώρες όπως η Γαλλία και η Ιταλία όπου, σε ότι αφορά το ιατρικό προσωπικό που υπηρετεί σε φυλακές, κέντρα κράτησης αλλοδαπών κ.λπ., σταμάτησαν να προσλαμβάνουν γιατρούς μέσω διαδικασίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης και καθιέρωσαν τη χρήση γιατρών του Εθνικού Συστήματος Υγείας της κάθε χώρας.³ Έτσι, η δράση του γιατρού κατά τη διάρκεια του έργου του εξαρτάται ιεραρχικά από τις όποιες παρεμβάσεις και εντολές του διοικητή μιας φυλακής ή ενός κέντρου κράτησης.

Τα θύματα βασανιστηρίων είναι μια ιδιαίτερη ευάλωτη ομάδα που, δυστυχώς, στην πλειοψηφία παραμένει άορατη. Ο λόγος είναι ότι τα συστήματα υποδοχής αιτούντων άσυλο, δεν είναι ακόμα οργανωμένα με τον κατάλληλο τρόπο ώστε να διακρίνουν σε πρώιμο στάδιο τα θύματα βασανιστηρίων ανάμεσα στον γενικό πληθυσμό των διαφόρων δομών. Ενώ υπάρχουν ευάλωτες ομάδες διακριτές δια γυμνού οφθαλμού (ανάπηρος, εγκυμονούσα, μονογονεϊκή οικογένεια, ανήλικο), τα θύματα βασανιστηρίων για μια σειρά από λόγους περνούν απαρατήρητα. Πάγιες πρακτικές,

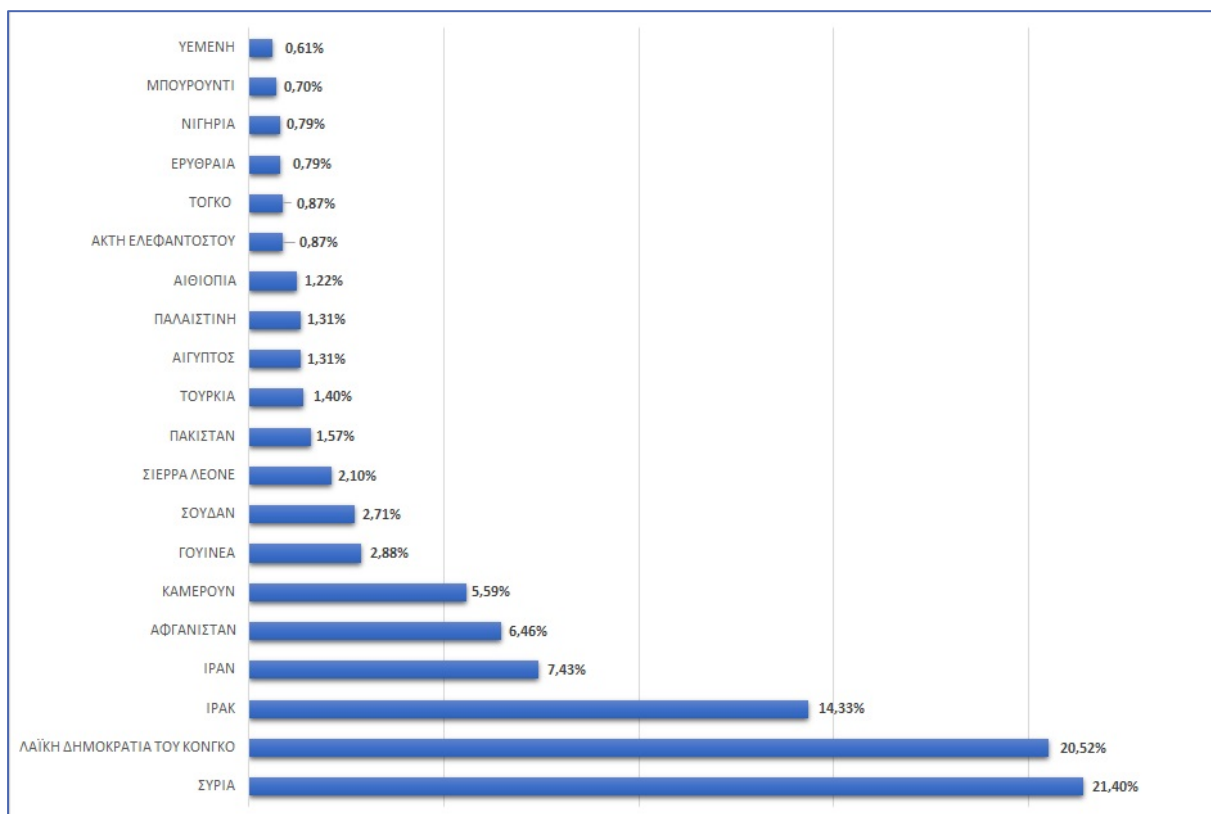
³ Marie Crétenot, Barbara Liaras. (2013), *Prison Conditions in France*, σελ.36-38, Rome. European Prison Observatory, διαθέσιμο σε: <http://www.prisonobservatory.org/upload/PrisonconditionsinFrance.pdf> (τελευταία πρόσβαση στις 3 Οκτωβρίου 2021).

όπως η ενδεδειγμένη κλινική εξέταση από τον γιατρό, η λεπτομερής και με άνεση χρόνου συνέντευξη από τον κοινωνικό λειτουργό και ψυχολόγο της δομής, είναι αυτές που θα εξαλείψουν την αναμενόμενη δυσπιστία ενός θύματος βασανιστηρίων έναντι όποιας αρχής και τη διάσωσή του από τη δαιδαλώδη διαδικασία των υπηρεσιών. Οι αδυναμίες αυτές του συστήματος υποδοχής και ασύλου οδηγούν στην απόρριψη των αιτήσεων διεθνούς προστασίας σε πρώτο και δεύτερο βαθμό, χωρίς να έχει ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι οι αιτούντες έχουν υποστεί βασανιστήρια.

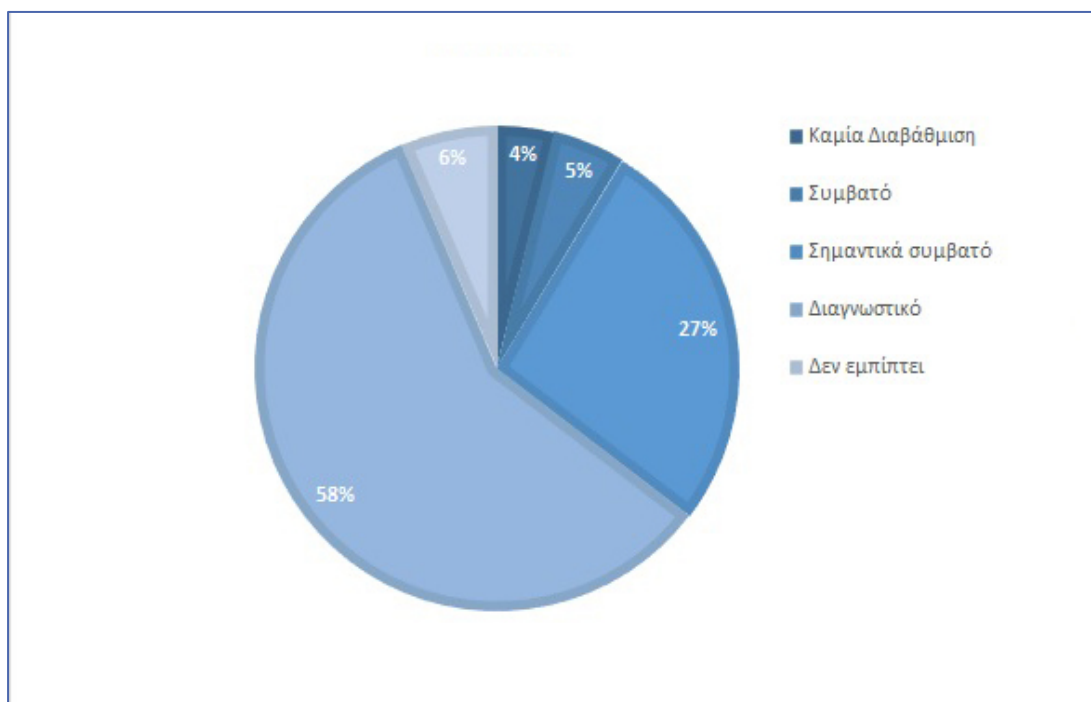
Σημαντικά στατιστικά στοιχεία από την πορεία του προγράμματος Πιστοποίησης Θυμάτων Βασανιστηρίων

Τα στατιστικά που ακολουθούν έχουν αντληθεί από το πρόγραμμα Πιστοποίησης Θυμάτων Βασανιστηρίων της ΜΕΤΑδρασης τα τελευταία τρία χρόνια. Είναι σαφές ότι η πλειοψηφία περιστατικών που εξετάστηκαν και πιστοποιήθηκαν από το πρόγραμμα ως θύματα βασανιστηρίων, εισήχθησαν στη διαδικασία ενώ είχαν λάβει ήδη τουλάχιστον μία απορριπτική απόφαση, χωρίς να αναγνωρίζεται η ευαλωτότητά τους από το προσωπικό των κρατικών υπηρεσιών που τους εξετάζει. Επομένως, είναι εμφανές ότι υπάρχουν κενά και γίνονται λάθη στο ελληνικό σύστημα ασύλου αλλά και στις κρατικές υπηρεσίες που θα όφειλαν να υποστηρίζουν τους επιζώντες βασανιστηρίων, οι οποίοι πολλές φορές οδηγούνται ακόμα και σε συνθήκη διοικητικής κράτησης κάτω από απάνθρωπες και εξευτελιστικές συνθήκες, αντίθετα με τα δικαιώματα που η χώρα είναι δεσμευμένη να τους παρέχει.⁴

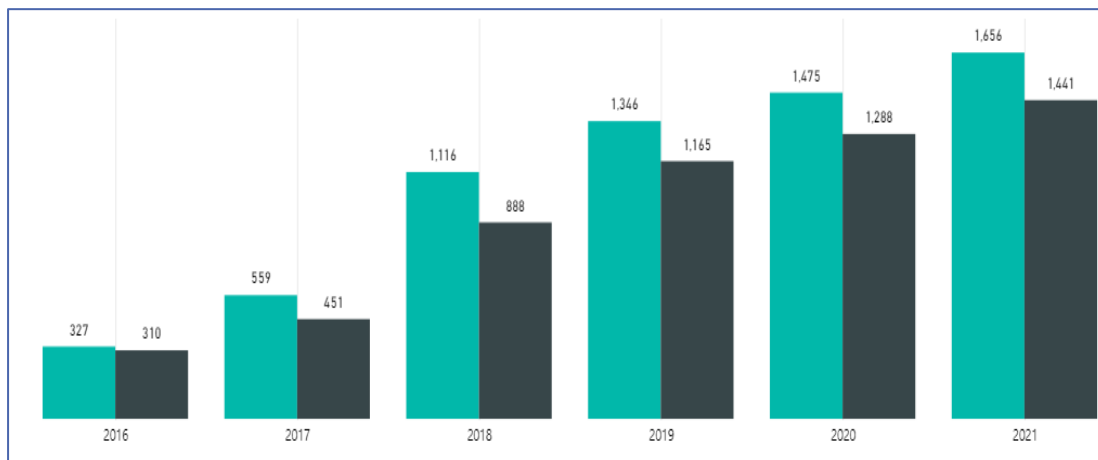
⁴ Όπως οι δεσμεύσεις αυτές καθορίζονται από την Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment), διαθέσιμη σε <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CAT.aspx>, (τελευταία πρόσβαση στις 3 Οκτωβρίου 2021). Βλ. σχετικά σε Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, Η διοικητική κράτηση στην Ελλάδα: Διαπιστώσεις από το πεδίο (2018), διαθέσιμο σε: https://www.gcr.gr/media/k2/attachments/GCR_Ekthesi_Dioikitik_Kratisi_2019.pdf, (τελευταία πρόσβαση στις 3 Οκτωβρίου 2021).

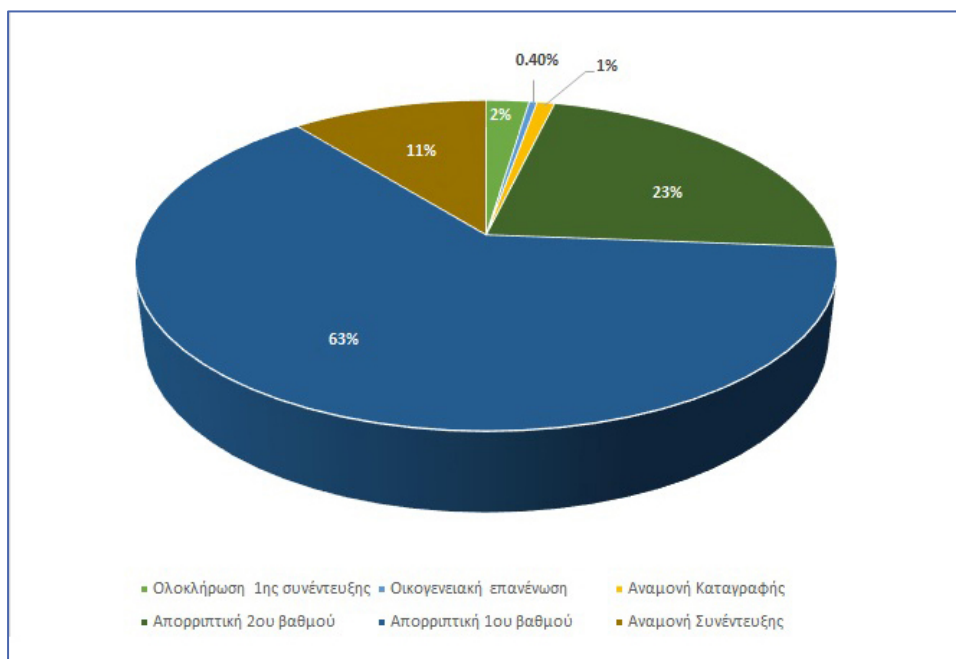
Ποσοστό πιστοποιημένων ανά χώρα καταγωγής (Ιανουάριος 2016-Σεπτέμβριος 2021).

Πλήθος υποθέσεων με διαφορετικές διαβαθμίσεις στο τελικό συμπέρασμα της έκθεσης πραγματογνωμοσύνης.

Πλήθος υποθέσεων που εντάχθηκαν στο πρόγραμμα το διάστημα Ιανουάριος 2016-Σεπτέμβριος 2021 και παράλληλη απεικόνιση αυτών που τελικά πιστοποιήθηκαν αθροιστικά απεικονιζόμενες από έτος σε έτος. Τυχόν αποκλίσεις στους αριθμούς οφείλονται στο ότι ένα ποσοστό των ατόμων που εντάχθηκαν σταμάτησαν τη διαδικασία.

Στάδιο νομικής διαδικασίας στο οποίο βρίσκονταν οι εξυπηρετούμενοι όταν εντάχθηκαν στο πρόγραμμα πιστοποίησης θυμάτων βασανιστηρίων.

Ελλάδα: Θεσμοί και Πρακτικές

Ενώ η Ελλάδα είναι μια από τις χώρες, από πλευράς Διεθνούς Δικαίου, που έχει κυρώσει το μεγαλύτερο μέρος των Διεθνών και Ευρωπαϊκών Συμβάσεων που σχετίζονται με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στο πεδίο της εφαρμογής ωστόσο εντοπίζονται προβλήματα. Η Ελληνική Συνταγματική ιστορία αρχίζοντας από τα επαναστατικά Συντάγματα (Επιδαύρου, Άστρους, Τροιζήνας), ακολουθώντας τις αρχές του Διαφωτισμού και τις αξίες της Γαλλικής Επανάστασης, περιλαμβάνει ειδικό άρθρο απαγόρευσης των βασανιστηρίων. Αυτή η Συνταγματική επιταγή υλοποιήθηκε μόνο από το Σύνταγμα του 1975 ύστερα από την επταετή Δικτατορία στο σχετικό άρθρο του οποίου προστέθηκε η φράση “ως νόμος ορίζει”. Αυτό πραγματοποιήθηκε το 1984 από τον Υπουργό Δικαιοσύνης, Γεώργιο Αλέξανδρο Μαγκάκη που συνέταξε και φρόντισε για την ψήφιση από το κοινοβούλιο του **νόμου 1500/1984**, ο οποίος τροποποίησε τον Ποινικό Κώδικα προσθέτοντας τα άρθρα 137^A ΠΚ⁵ και επόμενα σχετικά με την ποινική αντιμετώπιση των δραστών, υπευθύνων για βασανιστήρια. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι διατάξεις αυτές δεν ενσωματώθηκαν στο κεφάλαιο του Ποινικού Κώδικα που αφορά εγκλήματα κατά της ζωής ή και της σωματικής ακεραιότητας, αλλά στο κεφάλαιο των εγκλημάτων κατά του

⁵137^A ΠΚ (Νόμος 4619/2019 - ΦΕΚ 95/Α/11-6-2019), «1. Υπάλληλος ή στρατιωτικός, στα καθήκοντα του οποίου ανάγεται η δίωξη ή η ανάκριση ή η εξέταση αξιόποινων πράξεων ή πειθαρχικών παραπτώματων ή η εκτέλεση ποινών ή η φύλαξη ή η επιμέλεια κρατουμένων, τιμωρείται με κάθειρξη, εάν υποβάλλει σε βασανιστήρια κατά την εκτέλεση αυτών των καθηκόντων πρόσωπο που βρίσκεται στην εξουσία του με σκοπό: α) να αποσπάσει από αυτό ή από τρίτο πρόσωπο ομολογία, κατάθεση, πληροφορία ή δήλωση ιδίως αποκήρυξης ή αποδοχής πολιτικής ή άλλης ιδεολογίας· β) να το τιμωρήσει· γ) να εκφοβίσει αυτό ή τρίτα πρόσωπα. Με την ίδια ποινή τιμωρείται υπάλληλος ή στρατιωτικός, που με εντολή των προϊσταμένων του ή αυτοβούλως σφετερίζεται τέτοια καθήκοντα και τελεί τις πράξεις του προηγούμενου εδαφίου. 2. Βασανιστήρια συνιστούν, σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο, κάθε μεθοδευμένη πρόκληση έντονου σωματικού πόνου ή σωματικής εξάντλησης επικίνδυνης για την υγεία ή ψυχικού πόνου ικανού να επιφέρει σοβαρή ψυχική βλάβη, καθώς και κάθε παράνομη χρησιμοποίηση χημικών, ναρκωτικών ή άλλων φυσικών ή τεχνικών μέσων με σκοπό να κάμψουν τη βούληση του θύματος. 3. Σωματική κάκωση, βλάβη της υγείας, άσκηση παράνομης σωματικής ή ψυχολογικής βίας και κάθε άλλη σοβαρή προσβολή της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, που τελείται από τα πρόσωπα, υπό τις περιστάσεις και για τους σκοπούς που προβλέπει η παρ.1, εφόσον δεν υπάγεται στην έννοια της παρ. 2, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον 3 ετών, αν δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη. Ως προσβολές της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας θεωρούνται ιδίως: α) η χρησιμοποίηση ανιχνευτή αλήθειας· β) η παρατεταμένη απομόνωση· γ) η σοβαρή προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας. 4. Δεν υπάγονται στην έννοια του άρθρου αυτού πράξεις ή συνέπειες συμφυείς προς τη νόμιμη εκτέλεση ποινής ή άλλου νόμιμου περιορισμού της ελευθερίας ή προς άλλο νόμιμο μέτρο δικονομικού καταναγκασμού.», <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n-4619-2019/arthro-137a-poinikos-kodikas-nomos-4619-2019-vasanistiria>, (τελευταία πρόσβαση στις 3 Οκτωβρίου 2021).

Δημοκρατικού Πολιτεύματος (όπως π.χ. η εσχάτη προδοσία και η επιβουλή της ακεραιότητας του εθνικού εδάφους). Όπως εξηγεί στην εισηγητική έκθεση, ο Μαγκάκης ήθελε να καταδείξει την σπουδαιότητα του εγκλήματος αυτού, το οποίο δεν στρέφεται μόνο κατά προσώπων, αλλά πλήττει τη Δημοκρατία και το Δημοκρατικό πολίτευμα. Αντίστοιχα, στο επίπεδο του Διεθνούς Δικαίου, είναι απαράγραπτο, δεν επιδέχεται καμία απολύτως εξαίρεση (π.χ. πόλεμος, κατάσταση πολιορκίας κ.λπ.) και έχει θεσπιστεί ως ένα από τα λίγα διεθνή εγκλήματα που υπάγονται στην αρμοδιότητα του Μόνιμου Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.

Όσα εκτέθηκαν παραπάνω ισχύουν και στο πεδίο νομοθετικών προβλέψεων - διεθνούς και εθνικού δικαίου- που αφορούν την αντιμετώπιση (ως πρόληψη και καταστολή) των βασανιστηρίων. Η Ελλάδα κύρωσε το 1988 τη Διεθνή Σύμβαση του 1984 κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, με το Νόμο 1782/1988 καθώς και τη Σύμβαση για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας του Συμβουλίου της Ευρώπης με τον Νόμο 1949/1991.⁶

Ελληνική Δικτατορία 1967-1974

Είναι ευρύτατα γνωστό ότι στη διάρκεια της Δικτατορίας του 1967-1974 έγινε εκτεταμένη χρήση βασανιστηρίων από τις αστυνομικές αρχές και τον στρατό,⁷ που προκάλεσαν την έναρξη της διαδικασίας αποβολής της χώρας από το Συμβούλιο της Ευρώπης ενώπιον της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, την οποία εισηγήθηκαν τέσσερις χώρες του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, η Δανία, η Νορβηγία, η

⁶ Κύρωση σύμβασης για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, Νόμος 1949/1991, ΦΕΚ 83/Α/31-5-1991, διαθέσιμη σε <https://www.e-nomothesia.gr/kat-anthropina-dikaiomata/nomos-1949-1991-phek-83-a-31-5-1991.html>, (τελευταία πρόσβαση στις 3 Οκτωβρίου 2021).

⁷ Βλ. σχετικά σε Αλιβιζάτος, Ν., Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση (1922-1974). Όψεις της ελληνικής εμπειρίας, Αθήνα: Θεμέλιο, 1983, Αρσένη, Κ., Μπουμπουλίνας 18, Αθήνα: Θεμέλιο, 1975, Μαγκάκης, Γ.Α., Γράμμα από τη φυλακή για τους Ευρωπαίους, Αθήνα: Ίκαρος, 1974, Κούλογλου, Στ., Μαρτυρίες από τη δικτατορία και την αντίσταση, Αθήνα: Εστία, 2017, Χαρίτου-Φατούρου, Μ., Ο βασανιστής ως όργανο της κρατικής εξουσίας. Ψυχολογικές καταβολές, Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 2012.

Σουηδία και η Ολλανδία.⁸ Τελικά δεν επιτεύχθηκε, αφού η χώρα αποχώρησε οικειοθελώς για να μην υποστεί τις συνέπειες των παραβιάσεων αυτών. Προς τα τέλη της δεκαετίας του 1970 έγιναν δυο δίκες βασανιστών⁹ (στην Αθήνα και στη Χαλκίδα αντίστοιχα) και καταδικάστηκαν στρατιωτικοί και αστυνομικοί. Στις περιπτώσεις κάποιων πολιτών-θυμάτων των βασανιστηρίων της Χούντας, έγιναν διεθνείς μελέτες τεκμηρίωσης από τους Δανούς επιστήμονες που ίδρυσαν το πρώτο κέντρο αποκατάστασης στην Κοπεγχάγη¹⁰. Οι μελέτες αυτές αποτέλεσαν και την εις βάθος επιστημονική διερεύνηση των βασανιστηρίων και των επιπτώσεών τους, για πρώτη φορά παγκοσμίως, σε τέτοια έκταση και πληρότητα.

Με την έρευνα που έγινε για τη σύνδεση των επακόλουθων των βασανιστηρίων (sequelae) με τις μεθόδους βασανισμού που χρησιμοποιήθηκαν, ξεκίνησε ένας τεράστιος όγκος βιβλιογραφίας που, τελικά, οδήγησε στην ίδρυση και λειτουργία Κέντρων Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων σε ολόκληρο τον κόσμο, με στόχο την ανίχνευση και τεκμηρίωση των ανθρώπων που έχουν υποστεί βασανιστήρια, αλλά και την αποκατάστασή τους. Το Διεθνές Συμβούλιο Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων που εδρεύει στην Κοπεγχάγη και συντονίζει το έργο των υπόλοιπων Κέντρων Αποκατάστασης, έχοντας την αρμοδιότητα του επίσημου συμβούλου στα εν λόγω ζητήματα σε όλους του Διεθνείς Οργανισμούς (ΟΗΕ, Συμβούλιο Ευρώπης, Ευρωπαϊκή Ένωση), παρεμβαίνει και γνωμοδοτεί σε διεθνείς συσκέψεις οποτεδήποτε τίθενται θέματα που αφορούν τα βασανιστήρια. Στην Ελλάδα μια ομάδα επιστημόνων, ακολουθώντας τους διεθνείς κανόνες και πρότυπα το 1988-1989 ίδρυσε το Ιατρικό Κέντρο Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων της Αθήνας, που λειτούργησε επιτυχώς και με μεγάλη δραστηριότητα επί σχεδόν είκοσι χρόνια.

⁸ The Greek case: application no. 3321/67- Denmark v. Greece, application no. 3322/67-Norway v. Greece, application no. 3323/67-Sweden v. Greece, application no. 3344/67-Netherlands v. Greece: report of the commission, διαθέσιμη σε [Denmark v. Greece \(I\) \(coe.int\)](#), (τελευταία πρόσβαση στις 3 Οκτωβρίου 2021).

⁹ Amnesty International (1977), Torture in Greece, The First Torturers' Trial 1975, διαθέσιμη σε [www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/06/eur250071977eng.pdf](#), τελευταία πρόσβαση στις 3 Οκτωβρίου 2021).

¹⁰ Amnesty International (1977), Evidence of Torture: Studies by the Amnesty International Danish Medical Group, διαθέσιμη σε: [www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/06/act400041977en.pdf](#), (τελευταία πρόσβαση στις 3 Οκτωβρίου 2021).

Μία από τις πολλές δράσεις του ήταν ο συντονισμός όλων των κέντρων αποκατάστασης των βαλκανικών χωρών σε δίκτυο. Δυστυχώς λόγω χρηματοδοτικών προβλημάτων ανέστειλε την λειτουργία του στο τέλος του 2008.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας: Ελλάδα

Όπως προαναφέρθηκε, η πρόσβαση της Επιτροπής σε οποιαδήποτε εγκατάσταση όπου άτομα στερούνται την ελευθερία τους (φυλακές, κέντρα κράτησης, Προ.Κε.Κ.Α., αστυνομικά τμήματα) είναι απεριόριστη, έτσι ώστε να μπορεί να ασκεί το έργο της ανεμπόδιστα. Γι' αυτό και είναι διεθνώς ο πιο έγκυρος μηχανισμός ελέγχου των λειτουργιών των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης, που είναι ευεπίφορες στην παραβίαση του κανόνα καθολικής και πλήρους απαγόρευσης των βασανιστηρίων (άρθρο 3 Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων)¹¹. Στο πλαίσιο των επισκέψεων ελέγχου που κάνει, διαπιστώνει σταθερά ότι η Ελλάδα αποτυγχάνει να εφαρμόσει τις συστάσεις των διαδοχικών εκθέσεων της επιτροπής, καθώς και ότι παρατηρείται σοβαρή κακομεταχείριση ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων πολιτών τρίτων χωρών, περιλαμβανομένων θυμάτων βασανιστηρίων, λόγω των ανεπαρκών και ακατάλληλων συνθηκών διαβίωσης. Κατά συνέπεια, τα θύματα βασανιστηρίων παραμένουν πολλές φορές αόρατα στις υπηρεσίες υποδοχής και ταυτοποίησης καθώς και στην υπηρεσία ασύλου, παρά το γεγονός ότι υποτίθεται ότι διαθέτει ειδικά εκπαιδευμένους υπαλλήλους. Μία σύντομη ανασκόπηση των τελευταίων εκθέσεων της CPT ύστερα από δυο ad-hoc και μία περιοδική επίσκεψη στην Ελλάδα, καταδεικνύει μια σειρά από παραβιάσεις της χώρας αλλά και αντίστοιχα τις προτάσεις συμμόρφωσης της Επιτροπής:

→ **Έκθεση 2018:** Όσον αφορά στα περιστατικά κακομεταχείρισης πολιτών τρίτων χωρών που παρατηρήθηκαν κατά την επίσκεψη της αντιπροσωπείας της CPT

¹¹ Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δια Την Προάσπισιν Των Δικαιωμάτων Του Ανθρώπου Και Των Θεμελιωδών Ελευθεριών Ρώμη, 4 Νοεμβρίου 1950, άρθρο 3 «απαγόρευση των βασανιστηρίων», διαθέσιμη σε https://www.echr.coe.int/documents/convention_ell.pdf, (τελευταία πρόσβαση στις 3 Οκτωβρίου 2021).

το 2018,¹² η Επιτροπή καταγγέλλει ισχυρισμούς για άσκηση σωματικής και ψυχικής βίας, συνήθως από την αστυνομία, εναντίον των πολιτών αυτών, που βρίσκονταν **υπό περιορισμό για απέλαση**. Σε ένα παράδειγμα όπου η ΕΠΒ ενημερώθηκε για την περίπτωση κακοποίησης ενός πολίτη τρίτης χώρας, ο οποίος κρατείτο στο προαναχωρησιακό κέντρο της Μόριας (1/4/2018), το θύμα ισχυρίστηκε ότι μπήκαν τέσσερις αστυνομικοί στο κελί του και τον χτύπησαν μαζί με έναν ακόμα συγκρατούμενό του, επειδή φώναζε λόγω πονοκεφάλου. Η εξέταση έδειξε ότι το θύμα είχε εκδορές και μώλωπες ενώ κατά την επίθεση εναντίον του αλλά και εναντίον του συγκρατούμενού του, υπήρχαν μάρτυρες, οι οποίοι είδαν το περιστατικό και το περιέγραψαν με τον ίδιο τρόπο. Ένα ακόμα παράδειγμα περιστατικού, αφορά σε έναν ασυνόδευτο ανήλικο, στο ΚΥΤ Ορεστιάδας (Φυλάκιο) που υποστήριξε ότι το βράδυ, πριν έρθει η αντιπροσωπεία, δέχτηκε επίθεση από αστυνομικούς, οι οποίοι, κατά τον ίδιο, τον γρονθοκόπησαν και τον κλώτσησαν. Η πράξη αυτή έγινε ως αντίποινα επειδή στις 9/4/2018, δραπέτευσε και τον έπιασαν στις 10/4/2018 και τον φυλάκισαν εκ νέου. Η έρευνα επιβεβαίωσε τα γεγονότα, ενώ το περιστατικό είχε μάρτυρες.

Ειδικότερα θέματα:

→ **Κακομεταχείριση αλλοδαπών από τις ελληνικές αρχές:** Η CPT δέχθηκε πολλές μαρτυρίες για κακομεταχείριση πολιτών τρίτων χωρών σε **κέντρα κράτησης**. Συνέστησε οι ελληνικές αρχές να είναι πιο οργανωμένες, να διεξάγουν έρευνες σχετικά με τέτοια περιστατικά και να γίνεται συστηματική ενημέρωση και εκπαίδευση των υπεύθυνων αστυνομικών σχετικά με την συμπεριφορά που οφείλουν να έχουν. Επίσης τόνισε, ότι για να αποφευχθούν αυτά τα περιστατικά για τους πολίτες τρίτων χωρών που βρίσκονται υπό κράτηση, πρέπει να εξασφαλιστούν τρία δικαιώματα: 1) ενημέρωση σχετικά με τη νομιμότητα της κράτησής τους 2) πρόσβαση σε γιατρό και 3) πρόσβαση

¹² Committee for the Prevention of Torture, Report to the Greek Government on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 10 to 19 April 2018, Strasbourg, 19 February 2019, διαθέσιμη σε <https://rm.coe.int/1680930c9a> (τελευταία πρόσβαση στις 3 Οκτωβρίου 2021).

σε δικηγόρο. Παρά τη σύσταση της CPT δεν έχουν γίνει βήματα για τη βελτίωση των συνθηκών κράτησης, ενώ πολλοί κρατούμενοι αιτούντες άσυλο ισχυρίστηκαν ότι δεν είχαν πρόσβαση σε γιατρό ή δικηγόρο, παρά το γεγονός ότι το αιτήθηκαν, καθώς δεν είχαν την οικονομική δυνατότητα να πληρώσουν τις υπηρεσίες. Τέλος, προτείνεται μία πιο ήπια ή εναλλακτική μορφή κράτησης στις περιπτώσεις όπου υπάρχει συνωστισμός πολιτών τρίτων χωρών και με αφορμή αυτό, συστήνεται όλοι όσοι βρίσκονται σε κράτηση και κυρίως οι ευάλωτες ομάδες όπως οι έγκυες και τα παιδιά, να μπορούν να έχουν πρόσβαση σε βασικές συνθήκες υγιεινής και να διασφαλίζεται η σωματική ασφάλειά τους.

→ **Έκθεση 2020:** Το 2020¹³ συνεχίζεται να παρατηρείται η κακομεταχείριση μεταναστών και προσφύγων στα κέντρα κράτησης ενώ δεν έχει γίνει ιδιαίτερη πρόοδος από το 2018. Πολλοί κρατούμενοι ισχυρίστηκαν ότι δεν τους χορηγήθηκε η δυνατότητα να ειδοποιήσουν κάποιο κοντινό τους συγγενή για την κράτησή τους, ενώ αρκετοί υποστήριξαν ότι δεν μπόρεσαν να έχουν πρόσβαση σε δικηγόρο ή γιατρό. Επίσης, το γεγονός ότι δεν υπάρχει κανένας εξειδικευμένος διερμηνέας στα κέντρα κράτησης, εκτός του γεγονότος ότι καθιστά αδύνατη την ενημέρωση και την επικοινωνία των υπαλλήλων με τους κρατούμενους τρίτων χωρών, έχει και άλλες δυσμενείς συνέπειες γι' αυτούς, όπως το να συναινούν σε έγγραφα των οποίων το περιεχόμενο δεν κατανοούν αλλά και να είναι ημιτελής η ενημέρωσή τους σχετικά με τα δικαιώματά τους.

Ειδικότερα θέματα:

→ **Τήρηση αρχείων:** Η CPT τονίζει ότι κάθε αστυνομικό τμήμα πρέπει να διαθέτει τα αρχεία για τους πολίτες τρίτων χωρών υπό κράτηση, καθώς αυτό θα διευκολύνει τη δουλειά της αστυνομίας, ενώ προτείνει και τις ηλεκτρονικές καταχωρήσεις των στοιχείων όσων βρίσκονται υπό κράτηση.

¹³ Committee for the Prevention of Torture, Report to the Greek Government on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 13 to 17 March 2020, Strasbourg, 19 November 2020, διαθέσιμη σε <https://rm.coe.int/1680a06a86> (τελευταία πρόσβαση στις 3 Οκτωβρίου 2021).

- **Συνθήκες διαβίωσης και προστασία ευάλωτων ομάδων:** Η CPT τονίζει ότι οι οικογένειες πρέπει να μεταφερθούν σε ανοιχτά κέντρα υποδοχής και να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαίτερες ανάγκες τους. Επίσης, εάν η κράτηση γυναικών και παιδιών κριθεί απαραίτητη, θα πρέπει να αποφεύγεται η κράτησή τους στο ίδιο κελί με ξένους, άγνωστους άνδρες, καθώς δεν είναι λίγα τα περιστατικά βιασμού και κακοποίησης γυναικών και παιδιών από αλλοδαπούς συγκρατούμενους τους. Τέλος, σχετικά με τους ασυνόδευτους ανήλικους, θα πρέπει να μεταφέρονται σε ειδικά κέντρα για την προστασία τους ώστε να λαμβάνουν τη σωστή φροντίδα και μεταχείριση.
- **Υγειονομική περίθαλψη:** Η Επιτροπή πρότεινε την αύξηση του ιατρικού προσωπικού, ώστε να μπορεί να ανταποκρίνεται στις περιπτώσεις ανθρώπων που είτε νοσοούν, είτε έχουν οποιαδήποτε άλλη ευαλωτότητα. Συμβουλεύει τα κέντρα κράτησης να παρέχουν στο ιατρικό προσωπικό και στους πολίτες τρίτων χωρών, εξειδικευμένους διερμηνείς για ευκολότερη και πιο σωστή διάγνωση, αλλά και ενημέρωση για την πορεία της υγείας τους. Τέλος, επαναλαμβάνεται η ανάγκη τακτικών επισκέψεων εξωτερικών ιατρών και νοσοκόμων στα κέντρα κράτησης και η παροχή πλήρους αναφοράς στον υπεύθυνο ιατρό των κέντρων.

Βασικές διαπιστώσεις από την Επιτροπή Πρόληψης των Βασανιστηρίων και της Υποεπιτροπής του ΟΗΕ για την πρόληψη των βασανιστηρίων και την CPT

Ένα κοινό χαρακτηριστικό των παρατηρήσεων και εκθέσεων και των δύο Διεθνών Οργανισμών,¹⁴ είναι ότι η νομοθετική και θεσμοποιητική δράση της Ελλάδας δεν ακολουθείται από σοβαρές προσπάθειες για την εφαρμογή των κανόνων, όπως παραδείγματος χάριν η διερεύνηση των πολλών περιστατικών αστυνομικής βίας, η πειθαρχική αλλά και ποινική αντιμετώπισή τους, η ειδική εκπαίδευση όλου του

¹⁴ Για τις εκθέσεις της Επιτροπής και την περιοδική εξέταση της Ελλάδας, βλ. σε https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Countries.aspx?CountryCode=GRC&Lang=EN, (τελευταία πρόσβαση στις 3 Οκτωβρίου 2021).

κρατικού προσωπικού που είναι ευεπίφορο στο να παραβεί τους κανόνες και να ξεπεράσει τα όρια, η ειδική επιμόρφωση δικαστών και εισαγγελέων κ.ά.

Είναι απογοητευτικό ότι επί σειρά ετών και μετά από σειρά επισκέψεων της CPT και των σχετικών εκθέσεων παραμένουν αναλλοίωτα τα παραπάνω χαρακτηριστικά, πράγμα που κάνει την Επιτροπή να αναφέρεται με ιδιαίτερα αυστηρό τρόπο σε έλλειψη συνεργασίας των ελληνικών αρχών. Μία φορά μέχρι σήμερα, το 2011, η Επιτροπή προέβη σε δημόσια δήλωση για τη χώρα μας, τονίζοντας τα προβλήματα που επανειλημμένως διαπίστωνε και τη δυσκολία συνεργασίας με την Ελληνική κυβέρνηση. Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι στην ιστορία της λειτουργίας της, η CPT έχει προβεί σε δημόσιες δηλώσεις οχτώ φορές, για να αποκαλύψει τη δυσχερή θέση στην οποία ήρθε λόγω της κακής συνεργασίας και μη συμμόρφωσης με της υποδείξεις της προς τις χώρες τις οποίες παρακολουθούσε. Οι περιπτώσεις αυτές ήταν τρεις για τη Ρωσία για το ζήτημα της Τσετσενίας, δύο για την Τουρκία, μία για το Βέλγιο, μία για τη Βουλγαρία και τέλος μία για την Ελλάδα.¹⁵

Πρωτόκολλο της Κωνσταντινούπολης: νομικός χαρακτήρας και λόγος υιοθέτησης

Το Πρωτόκολλο της Κωνσταντινούπολης διεθνώς γνωστό ως Istanbul Protocol με τίτλο **“Εγχειρίδιο για την αποτελεσματική διερεύνηση και τεκμηρίωση βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας”** υιοθετήθηκε το έτος 1999 από μία συνέλευση

¹⁵ European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), Public statement concerning the Chechen Republic of the Russian Federation (made on 10 July 2001), διαθέσιμη σε <https://rm.coe.int/1680697a50>, Public statement concerning the Chechen Republic of the Russian Federation (made on 10 July 2003), διαθέσιμη σε <https://rm.coe.int/1680697a52>, Public statement concerning the Chechen Republic of the Russian Federation (made on 13 March 2007), διαθέσιμη σε <https://rm.coe.int/1680697bd0>, Public statement on Turkey (Adopted on 15 December 1992), διαθέσιμη σε <https://rm.coe.int/16806981a6>, Public statement on Turkey (issued on 6 December 1996), διαθέσιμη σε <https://rm.coe.int/16806981d8>, Public statement concerning Belgium, 13 July 2017, διαθέσιμη σε <https://rm.coe.int/pdf%20/1680731786>, Public statement on Bulgaria, 26 March 2015, διαθέσιμη σε <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806940ef>, Public statement concerning Greece, 15 March 2011, διαθέσιμη σε <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680696608>, (τελευταία πρόσβαση στις 3 Οκτωβρίου 2021).

εμπειρογνομώνων από όλο τον κόσμο και εκπροσώπων διεθνών οργανισμών που συνεργάστηκαν για την επεξεργασία του. Στην ουσία αποτελεί το εγκεκριμένο εγχειρίδιο των Ηνωμένων Εθνών, του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανίχνευση και τεκμηρίωση των βασανιστηρίων από διεπιστημονική ομάδα, η οποία έχει εκπαιδευτεί και εργάζεται προς τον σκοπό αυτό. Σύμφωνα με το πρωτόκολλο, το πιστοποιητικό που εκδίδει η ομάδα εμπειρογνομώνων περιέχει το ιστορικό των βασανιστηρίων, την ιατρική γνωμάτευση που χαρακτηρίζει τα σωματικά επακόλουθα (ουλές και άλλα σημάδια) ως απότοκα συγκεκριμένων μεθόδων βασανιστηρίων που χρησιμοποιήθηκαν, την ψυχολογική εκτίμηση-γνωμάτευση για τις ψυχολογικές επιπτώσεις-επακόλουθα των βασανιστηρίων και τέλος, το νομικό συμπέρασμα που βασιζόμενο στο ιστορικό και στην ιατρική και ψυχολογική πραγματογνωμοσύνη, καταλήγει στο εάν η εξεταζόμενη περίπτωση εμπίπτει στον ορισμό των βασανιστηρίων. Δηλαδή η έκθεση αυτή είναι ένα ιατρονομικό κείμενο που ακολουθεί τους σχετικούς κανόνες.

Το Πρωτόκολλο της Κωνσταντινούπολης δημιουργήθηκε αρχικά με συγκεκριμένο στόχο: την χρήση του από Διεθνή Δικαστήρια, όπως για παράδειγμα το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης στο Στρασβούργο. Η ανάγκη προέκυψε στην Τουρκία, όπου συστηματικά τα Τουρκικά Δικαστήρια αποτύγχαναν να αναγνωρίσουν ότι πολλοί προσφεύγοντες είχαν υποστεί βασανιστήρια, παρά τις γνωματεύσεις που διέθεταν από τα Κέντρα Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων της Τουρκίας που υπάγονται στην ανεξάρτητη μη κυβερνητική οργάνωση που ονομάζεται «Ίδρυμα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων».¹⁶ Οι γιατροί που ίδρυσαν τα κέντρα αποκατάστασης συνεργάστηκαν με διεθνείς εμπειρογνώμονες ώστε η μέθοδος τεκμηρίωσης να μπορεί να σταθεί ενώπιον Διεθνών Δικαστηρίων.¹⁷

Έτσι το Μόνιμο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, αντικείμενο του οποίου είναι διεθνή και अपαράγραπτα εγκλήματα, όπως η γενοκτονία και τα βασανιστήρια, χρησιμοποιεί

¹⁶ Human Rights Foundation of Turkey, βλ. σχετικά σε www.hhri.org/organisation/human-rights-foundation-of-turkey-hrft/, (τελευταία πρόσβαση στις 3 Οκτωβρίου 2021).

¹⁷ Να σημειωθεί ότι τις υπηρεσίες αντίστοιχων επιστημόνων από άλλες χώρες με μεσολάβηση του Διεθνούς Συμβουλίου Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων χρησιμοποίησαν τα ad hoc Διεθνή Δικαστήρια (στη Χάγη) για την Πρώην Γιουγκοσλαβία και την Ρουάντα.

όταν χρειάζεται τις υπηρεσίες εξειδικευμένων επιστημόνων με το παραπάνω σκεπτικό. Θα άξιζε να αναφέρει κανείς εδώ ότι το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Στρασβούργου έχει εκδώσει περίπου 400 καταδικαστικές αποφάσεις κατά της Τουρκίας για χρήση βασανιστηρίων. Τα τελευταία δε χρόνια, σπεύδει η Τουρκία να ζητήσει συμβιβασμό πληρώνοντας αποζημιώσεις στα θύματα ώστε να καταργηθεί η δίκη και να μην αυξάνονται οι καταδικαστικές αποφάσεις.

Στην πορεία, το Πρωτόκολλο της Κωνσταντινούπολης άρχισε να χρησιμοποιείται και σε περιπτώσεις ασύλου, ειδικά εκεί όπου η τεκμηρίωση των βασανιστηρίων παρουσίαζε ιδιαίτερα προβλήματα ή εκεί όπου οι αρχές ασύλου και ο μηχανισμός πρώτης υποδοχής ήταν अपαράσκευος για να χειριστεί τα ζητήματα αυτών των μη ορατών, εκ πρώτης όψεως, ευάλωτων ατόμων.

Η συνεργασία τριών διαφορετικών επιστημών -ιατρικής, νομικής, ψυχολογίας ή/και ψυχιατρικής- και η κατανόηση της “γλώσσας” και των μεθόδων που χρησιμοποιεί η καθεμία, είναι κάτι καινούργιο στον χώρο της προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που εισάγει νέους τρόπους προσέγγισης και σωστής κατανόησής τους.

Αρχές Πρωτοκόλλου

Το Πρωτόκολλο της Κωνσταντινούπολης διέπεται από κάποιες βασικές αρχές που βρίσκονται διάχυτες μέσα στο κείμενό του. Η πρώτη είναι ότι οι εμπειρογνώμονες που απαρτίζουν την εξειδικευμένη ομάδα πιστοποίησης, είναι διαφορετικών επιστημονικών ειδικοτήτων (νομικός, γιατρός και ψυχολόγος ή ψυχίατρος, με συμβολή κοινωνικού λειτουργού) και έχουν εκπαιδευτεί ειδικά ώστε να συνεργάζονται προς τον κοινό στόχο, που είναι η τεκμηρίωση των περιστατικών που διερευνούν ως θυμάτων βασανιστηρίων ή όχι. Η δεύτερη βασική αρχή είναι η ανεξαρτησία της ομάδας πιστοποίησης από κρατικούς μηχανισμούς, με στόχο την αμερόληπτη κρίση και με καθήκον την επιστημονική ακρίβεια και την αλήθεια. Είναι σαφές ότι η διεπιστημονική ομάδα δεν πρέπει να επηρεάζεται ούτε από τις κρατικές υπηρεσίες, ούτε από άλλες οργανώσεις, με στόχο την αναγνώριση της ιδιότητας του θύματος βασανιστηρίων. Αυτές οι δύο αρχές είναι θεμελιώδεις για τη εφαρμογή του

Πρωτοκόλλου της Κωνσταντινούπολης, γι' αυτό και παγκοσμίως κανένα κράτος δεν έχει αναλάβει τον ρόλο να δημιουργήσει ομάδες επιστημονικές εξαρτώμενες από αυτό για την Πιστοποίηση Θυμάτων Βασανιστηρίων.

Γιατί τα Θύματα σιωπούν

Λαμβάνοντας πάντα υπόψη ότι μόνο ένα μέρος των θυμάτων βασανιστηρίων είναι ορατό στον προσφυγικό πληθυσμό και αποτελεί μόλις την “κορυφή του παγόβουνου”, η ενδελεχής ανάλυση των υποθέσεών τους μπορεί να οδηγήσει σε ορισμένα συμπεράσματα, προκειμένου να ερμηνευτεί η απόκρυψη του βιώματος των βασανιστηρίων, τα οποία έχουν υποστεί. Παρόλο που οι έρευνες έχουν καταλήξει ότι ένα μεγάλο μέρος των προσφύγων που διαφεύγουν από τις χώρες τους αναζητώντας προστασία είναι θύματα βασανιστηρίων, οι μαρτυρίες που τελικά υπάρχουν δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα αυτή. Η δυσκολία των θυμάτων να μιλήσουν για το ζήτημα αυτό οφείλεται, σύμφωνα με διεθνείς έρευνες του Διεθνούς Συμβουλίου Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων, σε μία σειρά από λόγους:

1. **Η ντροπή ή ενοχή** που αισθάνονται για το γεγονός ότι “μίλησαν” κάτω από βασανιστήρια και αποκάλυψαν πληροφορίες για ανθρώπους που στη συνέχεια συνελήφθησαν, βασανίστηκαν ή ακόμα έχασαν και τη ζωή τους. Οι άνθρωποι αυτοί δεν είναι σε θέση να κατανοήσουν ότι οι βασανιστές τους θα καταφέρουν να τους αποσπάσουν την ομολογία που θέλουν, χρησιμοποιώντας κάθε δυνατό μέσον. Γι' αυτό και πολλές οργανώσεις και αντιστασιακά δίκτυα, για να μπορούν να επιβιώνουν και να συνεχίσουν την δράση τους, έχουν αναπτύξει μία μέθοδο κατά την οποία η απουσία του ατόμου που συλλαμβάνεται να γίνεται αντιληπτή από την υπόλοιπη ομάδα άμεσα, ώστε να υπάρχει το κατάλληλο χρονικό διάστημα που θα τους επιτρέψει να εξαφανίσουν τα ίχνη τους. Γνωρίζουν φυσικά ότι αυτός που θα κρατηθεί όμηρος, κάποια στιγμή υπό την πίεση των σκληρών βασανιστηρίων θα δώσει τις πληροφορίες που έχει, όμως η ομάδα του θα είναι ασφαλής.

2. Σε πολλές περιπτώσεις τα θύματα είναι πεπεισμένα από τους ίδιους τους βασανιστές τους ότι ακόμη και αν αποκαλύψουν την αλήθεια στις αρχές κανείς δε θα τους πιστέψει ή θα τους εμπιστευτεί, οπότε **δεν νιώθουν ποτέ ότι είναι ασφαλείς**, όσο μακριά και να βρίσκονται.
3. Ο διάχυτος **τρόμος και η δυσπιστία** που υπάρχει στην κοινότητά τους, τους οδηγεί στο να κρύβουν την αλήθεια για ότι τους συνέβη.
4. Συνήθως αφήνουν πίσω μέλη της οικογένειάς τους για τα οποία **φοβούνται τι συνέπειες θα υποστούν**, αν οι ίδιοι αποκαλύψουν την αλήθεια για το τι τους συνέβη.
5. Τα επακόλουθα των βασανιστηρίων προκαλούν **νευρολογικές βλάβες** οι οποίες επηρεάζουν και τη γνωστική ικανότητα των ανθρώπων αυτών. Αποτέλεσμα αυτής της γνωστικής δυσλειτουργίας, είναι η δυσκολία λήψης αποφάσεων και επικοινωνίας, οπότε η ικανότητα του εξυπηρετούμενου να κατανοήσει το όφελος που θα έχει αν καταφέρει να μοιραστεί τα βιώματά του αυτά, μειώνεται¹⁸.

Όλα τα παραπάνω είναι ενδεικτικά κάποιοι λόγοι για τους οποίους τα θύματα βασανιστηρίων δυσκολεύονται να μιλήσουν στην όποια χώρα έχουν ζητήσει καταφύγιο μέχρις ότου νιώσουν ασφαλείς μακριά από τις αρπάγες των βασανιστών τους.

Υπάρχουν επομένως στην ευάλωτη αυτή ομάδα άτομα που μπορεί να μην αποκαλυφθούν ποτέ στις όποιες αρχές υποδοχής ή, πιθανόν, αρκετά χρόνια αργότερα, όταν νιώσουν ασφάλεια στη χώρα που τους έδωσε καταφύγιο. Αυτό απαντά και στο ερώτημα μελών των διαφόρων υπηρεσιών *“γιατί μίλησε τώρα, ύστερα από χρόνια”*. Ένα παράδειγμα που αφορά την Ελλάδα, είναι κάποια θύματα βασανιστηρίων της Χούντας που δεν θέλησαν ποτέ να λάβουν μέρος μεταγενέστερα σε διαδικασίες ερευνητικές και θεραπευτικές (μετά το 1990), διότι δεν θέλησαν να μοιραστούν με το κοινό τα όσα βίωσαν στα χέρια των βασανιστών τους.

¹⁸ Οι παρατηρήσεις αυτές προέρχονται από την πολύχρονη εμπειρία της επιστημονικής ομάδας στο πεδίο του προσφυγικού και την ενασχόληση με θύματα βασανιστηρίων.

Η διαφορά πιστοποίησης - ταυτοποίησης

Ενώ όλα τα παραπάνω αναλύουν τα χαρακτηριστικά και τις προϋποθέσεις για τη διαδικασία πιστοποίησης θυμάτων βασανιστηρίων, ένα εντελώς ξεχωριστό ζήτημα είναι η ταυτοποίηση-αναγνώριση θυμάτων βασανιστηρίων, ως ιδιαίτερα ευάλωτης ομάδας, στα πλαίσια του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου και ειδικότερα της Οδηγίας 2013/33/ΕΕ, σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (Reception Conditions Directive) και της Οδηγίας 2013/32/ΕΕ, σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (Asylum Procedures Directive).

Η εκτίμηση της ευαλωτότητας, που προβλέπεται από την οδηγία για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο, δεν απαιτείται να λάβει τη μορφή διοικητικής διαδικασίας. Αυτό αναφέρεται ρητά στο άρθρο 22 παράγραφος 2, της κοινοτικής Οδηγίας 2013/33/ΕΕ. Πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι οποιαδήποτε και να είναι η απόδοση στα ελληνικά του όρου “assessment” (δηλαδή εκτίμηση) το αγγλικό κείμενο έχει θέση πρωτοτύπου και υπερισχύει έναντι οποιασδήποτε αμφισβήτησης (άρθρο 22, παρ. 3 Κοινοτική Οδηγία 2013/33/ΕΕ).

Το άρθρο 25 της Κοινοτικής Οδηγίας 2013/33/ΕΕ, που αφορά τα θύματα βασανιστηρίων και βίας, δεν αναφέρει τίποτα σε σχέση με τον τρόπο «ανίχνευσης» μέσα στο πλήθος των αιτούντων άσυλο. Αναφέρει μόνο την υποχρέωση των αρχών υποδοχής να παράσχουν τις απαραίτητες υπηρεσίες υγείας, συμπεριλαμβανομένων υπηρεσιών ψυχικής υγείας. Αυτό βεβαίως προϋποθέτει ότι έχει γίνει μία αρχική ταυτοποίηση-αναγνώριση της ευάλωτης αυτής ομάδας. Η δεύτερη παράγραφος του άρθρου 25, αφορά την εξειδικευμένη αρχική και συνεχιζόμενη εκπαίδευση σχετικά με την ανίχνευση θυμάτων βασανιστηρίων, βιασμού και άλλων σοβαρών πράξεων βίας στο πλαίσιο των υπηρεσιών υποδοχής, ώστε να μπορούν να κάνουν την αναγνώριση που αναφέρεται στην Οδηγία. Δεν αναφέρεται πουθενά στην Οδηγία ο όρος πιστοποίηση.

Από το Ενωσιακό Δίκαιο προβλέπεται, ως γενική αρχή, ότι η μεταφορά οποιασδήποτε οδηγίας στο Εθνικό Δίκαιο μπορεί να περιλαμβάνει κάποιες επιπλέον ρυθμίσεις, οι

οποίες όμως δεν εισάγουν προσκόμματα στην εφαρμογή των βασικών κανόνων της Οδηγίας. Στην περίπτωση της διατύπωσης του άρθρου 61 του Νόμου 4636/2019, η χρήση του όρου πιστοποίηση, με τον τρόπο που έγινε, αποτελεί ουσιαστικό γραφειοκρατικό περιορισμό της ελεύθερης εκτίμησης που προβλέπεται από το άρθρο 22 της Οδηγίας 2013/33/ΕΕ, δηλαδή παραβίαση του Κοινοτικού Δικαίου.

Η πιστοποίηση είναι μια μεταγενέστερη διαδικασία που μπορεί να χρειαστεί σε περιπτώσεις οριακές ή αμφισβητούμενες. Η διαδικασία αυτή διεθνώς πραγματοποιείται από εξειδικευμένες επιστημονικές ομάδες, που διαθέτουν τις απαραίτητες ειδικότητες και τις σχετικές επιστημονικές γνώσεις έρευνας, αλλά επιπλέον έχουν εκπαιδευτεί και στο να δουλεύουν ως συνεκτική ομάδα με συγκεκριμένους τρόπους και συγκεκριμένες μεθόδους. Στο Πρωτόκολλο της Κωνσταντινούπολης ορίζεται η μόνη μέθοδος που είναι παραδεκτή από τα Ηνωμένα Έθνη, το Συμβούλιο της Ευρώπης, τα Διεθνή Δικαστήρια και κάθε άλλο σχετικό Διεθνή Οργανισμό. Το Πρωτόκολλο αποτελεί το πρότυπο των Ηνωμένων Εθνών για (α) την εκπαίδευση στην αξιολόγηση εκείνων που ισχυρίζονται ότι έχουν υποστεί βασανιστήρια και κακομεταχείριση, (β) τη διερεύνηση περιπτώσεων καταγγελλόμενων βασανιστηρίων και (γ) τη διαβίβαση των ευρημάτων αυτών στο Δικαστικό Σώμα, ή σε οποιονδήποτε άλλο οργανισμό διερεύνησης καταγγελιών. Το Πρωτόκολλο προβλέπει πολύ συγκεκριμένη μεθοδολογία για την πιστοποίηση, η οποία διεξάγεται από ανεξάρτητη διεπιστημονική ομάδα διερεύνησης. Δεδομένων των παραπάνω, δύσκολα κατανοεί κανείς πώς είναι δυνατόν να διεξαχθεί ομαλά μια τέτοια διαδικασία, μέσα στις γνωστές συνθήκες που επικρατούν στα κέντρα υποδοχής, στα νοσοκομεία και στους υπόλοιπους κρατικούς φορείς που αναφέρονται στον νόμο. Πόσο μάλλον, όταν απουσιάζει το απολύτως αναγκαίο στοιχείο της ανεξαρτησίας και της αμεροληψίας, δηλαδή ακριβώς αυτό που απαιτούν τα Διεθνή Δικαστήρια όταν κρίνουν τέτοιες υποθέσεις.

Η έρευνα έγινε σε 89 νοσοκομεία σε όλη την ελληνική επικράτεια και τηλεφωνικά και μέσω μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, με σκοπό να διερευνηθεί κατά πόσο τα νοσοκομεία εφαρμόζουν τον νόμο για την πιστοποίηση βασανιστηρίων στον προσφυγικό πληθυσμό.

Στις 25/5/2021 στάλθηκε στα δημόσια νοσοκομεία της Ελλάδας ερώτημα, μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, σχετικά με το εάν δίνουν πιστοποίηση και ακολουθούν τον νόμο (άρθρο 25 της οδηγίας 2013/33/ΕΕ), για τα θύματα βασανιστηρίων, βιασμού ή άλλων σοβαρών πράξεων βίας που πιστοποιούνται με ιατρική γνωμάτευση από δημόσιο νοσοκομείο, στρατιωτικό νοσοκομείο ή κατάλληλα εκπαιδευμένους ιατρούς δημοσίων φορέων παροχής υπηρεσιών υγείας και λαμβάνουν την αναγκαία περίθαλψη για τη βλάβη που προκλήθηκε. Το ερώτημα στάλθηκε σε 89 νοσοκομεία της επικρατείας από τα οποία τα 7 έδωσαν επίσημη απάντηση.

Τέσσερα νοσοκομεία από αυτά απάντησαν ότι ακολουθούν την ισχύουσα νομοθεσία, αλλά δεν υπάρχει διεπιστημονικό προσωπικό για την υλοποίησή του και την παροχή πιστοποίησης των εξυπηρετούμενων. Δύο νοσοκομεία απάντησαν ότι δεν υπάρχει ανάλογη δομή. Τέλος, ένα από αυτά απάντησε ότι το αίτημα πρωτοκολλήθηκε.

Συμπερασματικά, τα δημόσια νοσοκομεία της επικρατείας δεν ακολουθούν τη διαδικασία της πιστοποίησης σε θύματα βασανιστηρίων, βιασμού ή άλλων σοβαρών πράξεων βίας, είτε λόγω έλλειψης κατάλληλων δομών, είτε λόγω έλλειψης πιστοποιημένου διεπιστημονικού προσωπικού για την παροχή τέτοιου είδους υπηρεσιών.

Σημειώνεται στο σημείο αυτό ότι η επιστημονική ομάδα της ΜΕΤΑδρασης διενέργησε εκτεταμένη και λεπτομερή έρευνα σε όλη την Ελλάδα, για να διαπιστώσει τελικά το αναμενόμενο: ότι κανένα νοσοκομείο δεν είναι σε θέση να κάνει την έρευνα που απαιτεί το άρθρο 61 Ν. 4636/2019,¹⁹ διότι δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις που θέτει το Πρωτόκολλο της Κωνσταντινούπολης, καθώς ούτε εξειδικευμένη και ειδικά εκπαιδευμένη ομάδα διαθέτει και, βεβαίως, λείπει και το σημαντικό στοιχείο της

¹⁹ Θύματα βασανιστηρίων και βίας: «1. Τα θύματα βασανιστηρίων, βιασμού ή άλλων σοβαρών πράξεων βίας πιστοποιούνται με ιατρική γνωμάτευση από δημόσιο νοσοκομείο, στρατιωτικό νοσοκομείο ή κατάλληλα εκπαιδευμένους ιατρούς δημοσίων φορέων παροχής υπηρεσιών υγείας, συμπεριλαμβανομένων των ιατροδικαστών και λαμβάνουν την αναγκαία περίθαλψη για τη βλάβη που προκλήθηκε, ιδίως πρόσβαση σε κατάλληλη ιατρική και ψυχολογική θεραπεία ή περίθαλψη. 2. Το προσωπικό των φορέων που ασχολείται με υποθέσεις θυμάτων βασανιστηρίων, βιασμού ή άλλων σοβαρών πράξεων βίας, διαθέτει και συνεχίζει να λαμβάνει κατάλληλη κατάρτιση σχετικά με τις ανάγκες αυτών και έχει καθήκον εχεμύθειας για τα προσωπικά δεδομένα των οποίων λαμβάνει γνώση κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του ή επ' ευκαιρία εκτέλεσης αυτών.», βλ. σε <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n-4636-2019/arthro-61-nomos-4636-2019-arthro-25-odigias-2013-33-ee>, (τελευταία πρόσβαση στις 3 Οκτωβρίου 2021).

ανεξάρτητης και αμερόληπτης επιστημονικής γνώμης. Η δε συμπερίληψη των στρατιωτικών νοσοκομείων στον νόμο αυτό, είναι κάτι που πράγματι προκαλεί τη δυσμενέστατη αρνητική εντύπωση, καθώς προδίδει άγνοια για το γεγονός ότι το θύμα βασανιστηρίων ενδεχομένως να έχει υποστεί σε περιβάλλον ένστολων τα όσα βίωσε και δεν είναι δυνατόν να εκτεθεί εκ νέου σε ένα παρόμοιο περιβάλλον χωρίς αρνητικές επιπτώσεις για το ίδιο το θύμα αφενός, αλλά και για την εγκυρότητα και την αξιοπιστία της διαδικασίας αυτής αφετέρου.

Σύντομη επισκόπηση της κατάστασης άλλων ευρωπαϊκών χωρών

Η αναφορά στις πρακτικές κάποιων ευρωπαϊκών χωρών, βοηθά να γίνει κατανοητή η στάση τους απέναντι στο πολύ σημαντικό ζήτημα της ευαλωτότητας και δη αυτής της «αόρατης» ομάδας των θυμάτων βασανιστηρίων.

Μεγάλη Βρετανία

Στη διεξοδική έρευνα του Asylum Information Database (AIDA) για τη λειτουργία του συστήματος ασύλου στη Μεγάλη Βρετανία, γίνεται αναφορά για τις περιπτώσεις αναγνώρισης και αντιμετώπισης των ευάλωτων ομάδων και συγκεκριμένα των θυμάτων βασανιστηρίων, τονίζοντας το πολύ σημαντικό ζήτημα της κράτησης και της ασφάλειάς τους. Αν και δεν υπάρχει νομική πρόβλεψη που να προβλέπει ότι η προσκόμιση ιατρικής πραγματογνωμοσύνης στην υπηρεσία ασύλου της Μεγάλης Βρετανίας είναι υποχρεωτική για τους αιτούντες άσυλο, κάποιες μη κυβερνητικές οργανώσεις, όπως το “The Helen Bamber Foundation”²⁰ και το “Freedom from Torture”,²¹ συντάσσουν νομικο-ιατρικές εκθέσεις κάνοντας χρήση του Πρωτοκόλλου της Κωνσταντινούπολης, οι οποίες δύνανται να επηρεάσουν τη διαδικασία υπέρ του αιτούντα, λόγω του σεβασμού και της αξιοπιστίας που χαίρουν. Η δουλειά τους

²⁰ Helen Bamber Foundation, βλ. σχετικά σε <https://www.helenbamber.org/>, (τελευταία πρόσβαση στις 3 Οκτωβρίου 2021).

²¹ Freedom From Torture, βλ. σχετικά σε <https://www.freedomfromtorture.org/>, (τελευταία πρόσβαση στις 3 Οκτωβρίου 2021).

συμβάλλει τόσο στην αξιοπιστία του αιτούντα, που και τα ίδια τα δικαστήρια προειδοποιούν δικαστές να λαμβάνουν υπόψη τα στοιχεία που προκύπτουν από την έρευνα, αξιολογώντας την εμπειρογνωμοσύνη των ειδικών επιστημόνων που συντάσσουν τις εκθέσεις αυτές. Στα *Migration Tribunals*²² οι υποθέσεις πολλές φορές εξετάζονται από δικαστές με ειδικές γνώσεις οι οποίοι καλούν τους γιατρούς και ψυχολόγους εμπειρογνώμονες των μη κυβερνητικών αυτών οργανώσεων να καταθέσουν ως μάρτυρες (*expert witnesses*), παραθέτοντας όλα τα επιστημονικά στοιχεία που συνηγορούν υπέρ της αναγνώρισης των αιτούντων ως θυμάτων βασανιστηρίων. Υπάρχουν όμως και παρεκκλίσεις στην πρακτική αυτή, καθώς ορισμένες φορές δεν δίνεται βαρύτητα στις ιατρονομικές αναφορές, αλλά στην αξιοπιστία των ισχυρισμών του αιτούντα κατά την κρίση των δικαστών. Είναι σημαντικό να τονιστεί, για την αξία των επιστημονικών αυτών εγγράφων και των επιστημόνων που τα προετοιμάζουν, ότι εάν εκκρεμεί έκδοση ιατρονομικής έκθεσης, τότε η έκδοση απόφασης αναβάλλεται, μέχρι οι χειριστές να λάβουν στα χέρια τους το έγγραφο αυτό που θα τους διευκολύνει στην αναγνώριση της ευαλωτότητας των περιστατικών που διαχειρίζονται.²³

Γαλλία

Τα θύματα βασανιστηρίων εντάσσονται στις κατηγορίες ευάλωτων ομάδων και νομικά αναγνωρίζονται οι ειδικές ανάγκες υποδοχής και προστασίας. Η Γαλλική Υπηρεσία για τους Πρόσφυγες και την Ενσωμάτωση που είναι αρμόδια για την αναγνώριση των ευάλωτων ομάδων, έχει εισάγει συγκεκριμένη διαδικασία αναγνώρισής τους.²⁴ Για τα θύματα βασανιστηρίων, υπάρχουν ειδικές διαδικαστικές εγγυήσεις που αναγνωρίζουν τα επακόλουθα του αιτούντος, ο οποίος έχει δεχθεί βασανισμό. Ακόμη, κατά τη διαδικασία συνέντευξης προβλέπεται η υποστήριξη των θυμάτων βασανιστηρίων. Ειδικότερα, κατά τη διάρκεια της συνέντευξης μπορεί να

²² Δικαστήρια εξειδικευμένα στην εξέταση υποθέσεων μεταναστευτικού και προσφυγικού δικαίου.

²³ Asylum Information Database (AIDA) Country Report: United Kingdom, 2019 Update, διαθέσιμη σε https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2020/03/report-download_aida_uk_2019update.pdf, (τελευταία πρόσβαση στις 3 Οκτωβρίου 2021).

²⁴ Asylum Information Database (AIDA) Country Report: France, 2019 Update, διαθέσιμη σε https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2020/04/report-download_aida_fr_2019update.pdf, (τελευταία πρόσβαση στις 3 Οκτωβρίου 2021).

παρευρίσκεται ένας υπάλληλος ασφάλειας και ο αιτών μπορεί να ζητήσει εκπαιδευμένο υπάλληλο για να διεξάγει τη συνέντευξη, ενώ μπορεί να είναι παρών και εξειδικευμένος ψυχολόγος, ιδίως όταν ο αιτών έχει σοβαρά ψυχικά νοσήματα. Επίσης, νομικά προβλέπεται η ύπαρξη ιατρικών εκθέσεων, που αποδεικνύουν τη βαρύτητα του βασανισμού και ορισμένες φορές χρησιμοποιείται για την αξιολόγηση του αιτούντος. Το κόστος των ιατρικών εκθέσεων καλύπτεται από το κράτος, ενώ χορηγείται ιατρική πιστοποίηση, η οποία είναι μεγάλης σημασίας κατά τη διαδικασία ασύλου. Στη Γαλλία, κάποιες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, όπως η οργάνωση Όσιρις στη Μασσαλία²⁵ αναλαμβάνουν τη συμβουλευτική στήριξη των θυμάτων βασανιστηρίων, αλλά δεν επαρκούν για την κάλυψη των αναγκών.²⁶

Ολλανδία

Η Ολλανδία έχει ένα πλήρες σύστημα αναγνώρισης διαφόρων κατηγοριών ευάλωτων ή ατόμων που έχουν υποστεί τραύματα, το οποίο περιλαμβάνει διάφορα στάδια για την ταυτοποίησή τους. Η διαδικασία ξεκινάει με ιατρική εξέταση από την ανεξάρτητη υπηρεσία Forensisch Medische Maatschappij Utrecht, η οποία εξετάζει αρχικά εάν οι αιτούντες άσυλο έχουν τη σωματική και ψυχολογική ικανότητα να συμμετάσχουν στη συνέντευξη. Επειδή η πρώτη φάση δεν εξετάζει τη γενικότερη ευαλωτότητα του αιτούντα, υπάρχει μία δεύτερη φάση που διενεργείται από την Υπηρεσία Μετανάστευσης και Πολιτογράφησης (Immigration and Naturalisation Service IND) στην οποία θα εξεταστεί αυτή η πτυχή. Η Υπηρεσία Μετανάστευσης και Πολιτογράφησης έχει εξειδικευμένο προσωπικό, το οποίο αναγνωρίζει το είδος της ευαλωτότητας (άρα και των βασανιστηρίων) με βάση μία λίστα, η οποία κατηγοριοποιεί την ευαλωτότητα σε φυσική και ψυχολογική.²⁷

²⁵ Βλ. σχετικά σε <https://www.centreosiris.org/accueil>, (τελευταία πρόσβαση στις 3 Οκτωβρίου 2021).

²⁶ Όπως παραπάνω.

²⁷ Asylum Information Database (AIDA) Country Report: Netherlands, 2019 Update, διαθέσιμη σε https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2020/04/report-download_aida_nl_2019update.pdf, (τελευταία πρόσβαση στις 3 Οκτωβρίου 2021).

Με βάση την ευρύτερη έρευνα που διεξήχθη προκύπτουν οι ακόλουθες διαπιστώσεις:

1. Δεν υπάρχει ακόμα σε καμία χώρα κρατικός μηχανισμός πιστοποίησης θυμάτων βασανιστηρίων, σύμφωνα με τις αρχές και μεθόδους που υποδεικνύει το Διεθνές Πρωτόκολλο της Κωνσταντινούπολης, δηλαδή το εγκεκριμένο από την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών Διεθνές Εγχειρίδιο που ακολουθεί τις δύο βασικές αρχές που αναπτύχθηκαν παραπάνω.
2. Σε όσες χώρες έχει αναγνωριστεί η ανάγκη να αναγνωρίζονται οι ευάλωτες ομάδες στα πλαίσια της διαδικασίας ασύλου (είτε και νωρίτερα στην πρώτη υποδοχή), κάποιοι κρατικοί υπάλληλοι με ατελή και αναποτελεσματικό τρόπο επιχειρούν να αναγνωρίσουν θύματα βασανιστηρίων, που είναι ομολογουμένως η πιο δύσκολα διακριτή ομάδα ευάλωτων αιτούντων άσυλο. Ακόμα και σε περιπτώσεις όπου στη διαδικασία ταυτοποίησης λαμβάνουν μέρος γιατροί ή άλλοι επαγγελματίες υγείας, διαπιστώνεται ότι ούτε η εκπαίδευσή τους είναι εξειδικευμένη και επαρκής, ούτε η μεθοδολογία ανταποκρίνεται στον τρόπο λειτουργίας της εξειδικευμένης ομάδας που απαιτεί η εφαρμογή του Πρωτοκόλλου της Κωνσταντινούπολης. Αυτό που διεθνώς παρατηρείται, είναι ότι εξειδικευμένες μη κυβερνητικές οργανώσεις όπως π.χ. τα κέντρα αποκατάστασης θυμάτων βασανιστηρίων (που είναι ανεξάρτητοι οργανισμοί) διέθεταν και διαθέτουν καθοριστικό ρόλο στο θέμα της ταυτοποίησης θυμάτων βασανιστηρίων, ενώ τα πιστοποιητικά που εκδίδουν έχουν πολύ μεγάλη επιρροή και λαμβάνονται σοβαρά υπόψιν στη διαδικασία παροχής διεθνούς προστασίας και σε πολλές περιπτώσεις την επιταχύνουν σημαντικά (διότι η απόδειξη ότι έχουν γίνει βασανιστήρια είναι ένα σημαντικότερο στοιχείο που αποδεικνύει τη δίωξη του αιτούντα). Σε ορισμένες χώρες, η παρέμβαση ενός κέντρου αποκατάστασης θυμάτων βασανιστηρίων το οποίο εκδίδει πιστοποιητικό βασανισμού επιβραδύνει ή επιταχύνει τη διαδικασία ασύλου, ώστε ο αιτών να είναι έτοιμος να αντιμετωπίσει την ψυχική φόρτιση που συνεπάγεται η διαδικασία ασύλου.

Παράδειγμα αποτελεί η νομοθεσία των Ηνωμένων Πολιτειών, η οποία περιλαμβάνει σχετική διάταξη.²⁸

Καταληκτικές παρατηρήσεις και συστάσεις

- Υπάρχει σαφέστατη διαφορά ανάμεσα στη διαδικασία πιστοποίησης και τους όρους και προϋποθέσεις που απαιτεί και στη διαδικασία αναγνώρισης-ταυτοποίησης όπως προβλέπεται από το Ενωσιακό Δίκαιο.
- Προκύπτει με σαφήνεια η διάκριση του ρόλου των κρατικών αρχών στη διαδικασία αναγνώρισης-ταυτοποίησης της ευαλωτότητας των αιτούντων άσυλο και του ρόλου των ανεξάρτητων διεπιστημονικών ομάδων που καλούνται, εφαρμόζοντας τις αρχές του Πρωτοκόλλου της Κωνσταντινούπολης, να διερευνήσουν και να πιστοποιήσουν πιθανές περιπτώσεις θυμάτων βασανιστηρίων. Στο πλαίσιο αυτό, επισημαίνεται ότι βασικό χαρακτηριστικό και στόχος του Πρωτοκόλλου είναι η **αμεροληψία**. Εξ' αυτού προκύπτει ότι ο χαρακτήρας και η φύση των εξειδικευμένων επιστημονικών ομάδων που κάνουν αξιόπιστα το έργο αυτό είναι η **ανεξαρτησία**. Πρέπει να τονιστεί ότι η έκθεση-πιστοποιητικό του Πρωτοκόλλου της Κωνσταντινούπολης, δεν είναι κείμενο συνηγορίας υπέρ του αιτούντος, αλλά είναι μία έκθεση με καθήκοντα επιστημονικής ακριβείας, αληθείας και αμεροληψίας έναντι παντός.²⁹ Συνεπώς, η προσφυγή στη βοήθεια των εξειδικευμένων Οργανώσεων που είναι σε θέση να συντάξουν ιατρονομικές εκθέσεις στη βάση του Πρωτοκόλλου της Κωνσταντινούπολης, καθίσταται αναγκαία. Επομένως, είναι φανερό ότι τα επιχειρήματα υπέρ της

²⁸ Ο εξειδικευμένος νόμος του 1994 λέγεται Torture Victims Relief Act και υιοθετήθηκε διακομματικά από το Κογκρέσο με ενέργειες του Έντουαρντ Κέννεντυ που υιοθέτησε το αίτημα 60 οργανώσεων (κέντρα αποκατάστασης και άλλες οργανώσεις).

²⁹ Ευνόητες είναι οι πιέσεις δικηγόρων και οργανώσεων που βοηθούν τους αιτούντες άσυλο προς την ανεξάρτητη ομάδα, με στόχο την έκδοση του σχετικού πιστοποιητικού. Παρά ταύτα, κάτι τέτοιο ούτε μπορεί, ούτε πρέπει να γίνει για λόγους φιλανθρωπίας, γιατί κινδυνεύει η εγκυρότητα της διαδικασίας και όλοι οι εμπειρογνώμονες, τόσο στην Ελλάδα όσο και σε άλλες χώρες, είναι πολύ προσεκτικοί στα θέματα αυτά.

ανεξαρτησίας των αρμόδιων οργάνων από οποιαδήποτε κρατική δομή, όπως επιτάσσει το Πρωτόκολλο της Κωνσταντινούπολης, αποτελεί την μόνη ικανή συνθήκη ώστε να εξασφαλιστεί η ανεξαρτησία, η αμεροληψία και η επιστημονική ακρίβεια στον μηχανισμό πιστοποίησης των βασανιστηρίων. Η συμβολή τέτοιων ομάδων αποτελεί ένα απαραίτητο συστατικό στην όλη διαδικασία ασύλου, προκειμένου να επιτευχθεί η συμμόρφωση προς τις επιταγές του Διεθνούς και Ενωσιακού δικαίου και οι οποίες απαιτούν την κατάλληλη μεταχείριση της ιδιαίτερα ευάλωτης αυτής ομάδας αιτούντων άσυλο.

- Οι ανωτέρω παρατηρήσεις οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η διατύπωση του νόμου 4636/2019 δεν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των δύο Κοινοτικών Ενωσιακών Οδηγιών και αποτελεί εσφαλμένη μεταφορά τους. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητη η τροποποίηση του νόμου και συγκεκριμένα:
 - α) η αντικατάσταση του όρου “πιστοποίηση” με τον όρο “αναγνώριση-ταυτοποίηση” και,
 - β) η αφαίρεση της αρμοδιότητας της αναγνώρισης - πιστοποίησης των θυμάτων από τα στρατιωτικά νοσοκομεία. Αντί αυτού προτείνεται, όπως γίνεται σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, να εξασφαλιστεί μέσω του νόμου, η συνεργασία με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών οι οποίες διαθέτουν έμπειρες, ανεξάρτητες διεπιστημονικές ομάδες, προκειμένου να τηρούνται οι απαιτήσεις και προϋποθέσεις που θέτει το Πρωτόκολλο της Κωνσταντινούπολης.
 - γ) η ένταξη, στο πλαίσιο εκπαίδευσης των στελεχών των υπηρεσιών που εμπλέκονται άμεσα στην ταυτοποίηση, ιατρική εξέταση και διαδικασία ασύλου, ειδικής υποχρεωτικής ενότητας για τα θύματα βασανιστηρίων προκειμένου να αναγνωρίζουν τις πιο προφανείς περιπτώσεις και να παραπέμπουν τις περίπλοκες περιπτώσεις ή/και τις περιπτώσεις για τις οποίες έχουν αμφιβολίες σε εξειδικευμένους φορείς.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Babassika, I. (2010). Identifying survivors of torture: A guide for training asylum authorities' staff and health professionals working with asylum seekers and refugees. European Union Civil Protection and Humanitarian Aid.
- Cohen J. (2001). 'Questions of Credibility: Omissions, Discrepancies and Errors of Recall in the Testimony of Asylum Seekers', International Journal of Refugee Law, vol. 13, 2001, pp. 293–309.
- Delbos, L. (2019). Country Report: France. In ECRE (Ed.). The Asylum Information Database (AIDA). Ηλεκτρονική Πρόσβαση: https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2020/04/report-download_aida_fr_2019update.pdf
- Dennis, J. (2019). Country Report: United Kingdom. In ECRE (Ed.). The Asylum Information Database (AIDA). Ηλεκτρονική Πρόσβαση: https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2020/03/report-download_aida_uk_2019update.pdf
- Kampen, A., Pinxter, A., Weijmans, E., Zantvoort, M., Bothof, M., Hooijmans, L., Pijnenburg, S., & Klaassen, W. (2019). Country Report: Netherlands. In ECRE (Ed.). The Asylum Information Database (AIDA). Ηλεκτρονική Πρόσβαση: https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2020/04/report-download_aida_nl_2019update.pdf
- Marie Crétenot, Barbara Liaras. (2013). Prison Conditions in France. Rome: European Prison Observatory. Ηλεκτρονική Πρόσβαση: <http://www.prisonobservatory.org/upload/PrisonconditionsinFrance.pdf>

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Αλιβιζάτος, Ν. (1983). Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση (1922-1974). Όψεις της ελληνικής εμπειρίας, Αθήνα: Θεμέλιο.
- Αρσένη, Κ. (1975). Μπουμπουλίνας 18, Αθήνα: Θεμέλιο

- Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Σεπτέμβριος 2020). Έκθεση Αναφοράς για το Προσφυγικό και το Μεταναστευτικό Ζήτημα, Β' Μέρος. Ηλεκτρονική Πρόσβαση: https://www.nchr.gr/images/pdf/apofaseis/prosfuges_metanastes/Ekthesi_Anaforas_Prosfugiko_el_compressed.pdf
- Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (2018). Η διοικητική κράτηση στην Ελλάδα: Διαπιστώσεις από το πεδίο (2018). Ηλεκτρονική Πρόσβαση: https://www.gcr.gr/media/k2/attachments/GCR_Ekthesi_Dioikitik_Kratisi_2019.pdf
- Κούλογλου, Στ. (2017). Μαρτυρίες από τη δικτατορία και την αντίσταση, Αθήνα: Εστία
- Μαγκάκης, Γ. Α. (1974). Γράμμα από τη φυλακή για τους Ευρωπαίους, Αθήνα: Ίκαρος
- Χαρίτου-Φατούρου, Μ. (2012). Ο βασανιστής ως όργανο της κρατικής εξουσίας. Ψυχολογικές καταβολές, Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

Νομοθετικά Κείμενα - Μηχανισμοί Πρόληψης – Νομικές πράξεις και συναφή έγγραφα

- United Nations Human Rights, Office of The High Commissioner, (1984). Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. Ηλεκτρονική Πρόσβαση: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CAT.aspx>
- Νόμος 1949/1991, ΦΕΚ 83/Α/31-5-199, Κύρωση σύμβασης για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας. Ηλεκτρονική Πρόσβαση: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-anthropina-dikaiomata/nomos-1949-1991-phek-83-a-31-5-1991.html>
- United Nations Human Rights, Office of The High Commissioner, (2002). *Optional Protocol to the Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*. Ηλεκτρονική Πρόσβαση: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPCAT.aspx>

- United Nations Human Rights, Office of The High Commissioner, Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (“SPT”). Ηλεκτρονική Πρόσβαση: <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/OPCAT/Pages/OPCATIntro.aspx>
- Istanbul Protocol, (2004). Manual on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, United Nations New York and Geneva. Ηλεκτρονική Πρόσβαση: <https://www.ohchr.org/documents/publications/training8rev1en.pdf>
- Council of Europe (2002). European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. Ηλεκτρονική Πρόσβαση: <https://rm.coe.int/16806dbaa3>
- Council Of Europe, European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), Ηλεκτρονική Πρόσβαση: <https://www.coe.int/en/web/cpt>
- Council of Europe: Committee for the Prevention of Torture (1 June 2018). Preliminary observations made by the delegation of the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) which visited Greece from 10 to 19 April 2018, CPT/Inf (2018) 20. Ηλεκτρονική Πρόσβαση: <https://rm.coe.int/1680930c9a>
- Council of Europe: Committee for the Prevention of Torture (10 July 2001). Public statement concerning the Chechen Republic of the Russian Federation: European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), (made on 10 July 2001), CPT/Inf (2001) 15. Ηλεκτρονική Πρόσβαση: <https://rm.coe.int/1680697a50>
- Council of Europe: Committee for the Prevention of Torture (10 July 2003). Public statement concerning the Chechen Republic of the Russian Federation: European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), (made on 10 July 2003), CPT/Inf (2003) 33. Ηλεκτρονική Πρόσβαση: <https://rm.coe.int/1680697a52>

- Council of Europe: Committee for the Prevention of Torture (13 July 2017). Public statement concerning Belgium: European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), (made on 13 July 2017), CPT/Inf (2017) 18. Ηλεκτρονική Πρόσβαση: <https://rm.coe.int/pdf%20/1680731786>
- Council of Europe: Committee for the Prevention of Torture (13 March 2007). Public statement concerning the Chechen Republic of the Russian Federation: European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), CPT/Inf (2007) 17. Ηλεκτρονική Πρόσβαση: <https://rm.coe.int/1680697bd0>
- Council of Europe: Committee for the Prevention of Torture (15 December 1992). Public statement on Turkey: European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) - adopted on 15 December 1992, CPT/Inf (93) 1. Ηλεκτρονική Πρόσβαση: <https://rm.coe.int/16806981a6>
- Council of Europe: Committee for the Prevention of Torture (15 March 2011), Public statement concerning Greece: European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), (made on 15 March 2011), CPT/Inf (2011) 10. Ηλεκτρονική Πρόσβαση: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680696608>
- Council of Europe: Committee for the Prevention of Torture (19 November 2020). Preliminary observations made by the delegation of the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) which visited Greece from 13 to 17 March 2020, CPT/Inf (2020) 35. Ηλεκτρονική Πρόσβαση: <https://rm.coe.int/1680a06a86>
- Council of Europe: Committee for the Prevention of Torture (26 March 2015), Public statement concerning Bulgaria: European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment

(CPT), (made on 26 March 2015), CPT/Inf (2015) 17. Ηλεκτρονική Πρόσβαση:
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806940ef>

- Council of Europe: Committee for the Prevention of Torture (6 December 1996). Public statement on Turkey: European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) (issued on 6 December 1996), CPT/Inf (96) 34. Ηλεκτρονική Πρόσβαση:
<https://rm.coe.int/16806981d8>
- Συμβούλιο της Ευρώπης (1950). Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δια Την Προάσπισίν Των Δικαιωμάτων Του Ανθρώπου Και Των Θεμελιωδών Ελευθεριών. Ηλεκτρονική Πρόσβαση:
https://www.echr.coe.int/documents/convention_ell.pdf
- Amnesty International (1977), Torture in Greece, The First Torturers' Trial 1975, διαθέσιμη σε <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/06/eur250071977eng.pdf>, τελευταία πρόσβαση στις 3 Οκτωβρίου 2021).
- Amnesty International (1977), Evidence of Torture: Studies by the Amnesty International Danish Medical Group, διαθέσιμη σε <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/06/act400041977en.pdf>, (τελευταία πρόσβαση στις 3 Οκτωβρίου 2021).

Νομολογία

- The Greek case: application no. 3321/67-Denmark v. Greece, application no. 3322/67-Norway v. Greece, application no. 3323/67-Sweden v. Greece, application no. 3344/67-Netherlands v. Greece: report of the commission. Ηλεκτρονική Πρόσβαση: [Denmark v. Greece \(I\) \(coe.int\)](#)

Ιστοσελίδες

- European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT). Ηλεκτρονική Πρόσβαση:
<https://www.coe.int/el/web/cpt/about-the-cpt>
- United Nations Human Rights Treaty Bodies: UN Treaty body database:
Ηλεκτρονική Πρόσβαση:
https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Countries.aspx?CountryCode=GRC&Lang=EN

Iceland
Liechtenstein
Norway

**Active
citizens fund**

Διαχειριστής Επιχορήγησης:

Φορέας Υλοποίησης:

Το έργο «Ελπίδα και Μνήμη: Ταυτοποίηση και Πιστοποίηση θυμάτων Βασανιστηρίων» υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος Active citizens fund, με φορέα υλοποίησης τη METAδραση – Δράση για την Μετανάστευση και την Ανάπτυξη.

Το πρόγραμμα Active citizens fund, ύψους 12εκ. €, χρηματοδοτείται από την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία και είναι μέρος του χρηματοδοτικού μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) περιόδου 2014 – 2021, γνωστού ως EEA Grants. Το πρόγραμμα στοχεύει στην ενδυνάμωση και την ενίσχυση της βιωσιμότητας της κοινωνίας των πολιτών και στην ανάδειξη του ρόλου της στην προαγωγή των δημοκρατικών διαδικασιών, στην ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά και στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τη διαχείριση της επιχορήγησης του προγράμματος Active citizens fund για την Ελλάδα έχουν αναλάβει από κοινού το Ίδρυμα Μποδοσάκη και το SolidarityNow. Διαβάστε περισσότερα εδώ: www.activecitizensfund.gr.

Παλαιότερα τη δράση έχουν υποστηρίξει η Ύψιστη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, το Τμήμα Πολιτικής Προστασίας και Ανθρωπιστικής Βοήθειας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG-ECHO), το Εθελοντικό Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Θύματα Βασανιστηρίων και το Foundation ProVictimis.